

СТАНОВИЩЕ

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ НА АНЕТА ИКОНОМОВА НА ТЕМА: СЪЖИТЕЛСТВО МЕЖДУ ИНДИАНЦИ И ИСПАНЦИ ПО ВРЕМЕ НА ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА АМЕРИКА

Темата за завладяването на Америка и създаването на колониалните империи на иберийските държави се разработва в различните ѝ аспекти – исторически, екологически, демографски, социални, политически, културни, още от началото на този процес в зората на Новото време, но все още продължава да бъде актуална, да привлича изследователски интерес и да бъде предмет на противоречиви интерпретации и идейни сблъсъци. Естествено е литературата натрупана през цялото това време да е добила колосални измерения и да са се оформили водещи парадигми в интерпретацията на процеса, който променя целия ход на световната история.

Сумарно биха могли да се открият два основни подхода в интерпретацията на проблематиката. Макар че популярният термин „сблъсък на цивилизации“ е сравнително нов (приписва се на наскоро починалия авторитет в изследването на Близкия Изток и исляма, Бърнард Луис, а се популяризира от Семюъл Хънтингтън), той по същество е бил дълго време доминиращ – сблъсъкът на европейската цивилизация с предколумбовата цивилизация се разглежда в европоцентристки и триумфалистски план – приема се като естествено обстоятелството, че втората като по-примитивна и със слаба съпротивителна сила рухва със светкавична бързина пред натиска на по-развитата и съвършена, като при това „коллатералните загуби“ във вид на демографска, социална и културна катастрофа се приемат като неизбежен съпътстващ елемент. Друго основно направление пък набляга върху срещата на абсолютните другости – на коренните жители на Америка и испанските колонизатори, върху катастрофалния ефект на завоеванието и „усвояването“ на Новия свят, и неговия престъпен и геноцидален характер.

Подходът на Анета Икономова към изследването на завладяването и „усвояването“ на Америка се различава от очертаните основни насоки на интерпретация. Нейната дисертация е посветена на темата за взаимоотношенията оформили се в процеса на среща и контакти между местните жители и испанците през първите петдесетина години на завладяването на Америка. Без да отрича бруталния характер на кампаниите на конкистадорите и безогледната експлоатация на коренните жители, Анета Икономова поставя като проблем за изследване това, която тя определя като съжителство между испанци и индианци.

Дисертацията е стъпила върху сериозна изворова база – хроники, исторически и етнографски трудове на испански духовници, описания на други участници в завладяването и колонизацията, европейски автори от време близко до разглеждания период. Дисертантката показва детайлно познаване на огромния масив изследвания на латиноамерикански, испански, френски, български автори.

В обширното въведение Анета Икономова излага схващането за съжителството в миогледната култура на коренните жители на Америка оформило се преди идването на европейците и запазило се и след това. Очертана е общо историческа съдба на индианците в Латинска Америка и терминологията на тяхното название. Специално място е отделено на разработването на темата за завладяването на Америка от именития френски автор от български произход Цветан Тодоров и начините на приемане на неговата епохална книга. Определени са задачите на изследването, времеви обхват и методологията приложена от дисертантката.

Първата глава е посветена на темата за завладяването на Америка в историята и отражението ѝ в историографията, в частност в работите на британския историк Джон Х. Елиот и отново на Цветан Тодоров. Направен е и кратък обзор на други изследвания посветени на темата.

В глава втора се разглежда завладяването на Америка като процес на фона на състоянието на испанското общество и на обществата на коренните жители преди и след началото на колонизацията. Изяснени са контактите и сложните връзки на индианските общества и народи със завоевателите. В някои случаи завоевателите успяват да опознаят коренните жители, местните структури на власт, общества и начини на съжителство. Анализирани са процесът на миграция на испанци към Америка през периода 1506–1650 година и е посочено, че в него се включват и представители на

други етноси. Специално място е отделено на демографската динамика и причините за драстичното намаляване на местното население.

Глава трета е посветена на конкретен анализ на контактите и формите съжителство между испанци и индианци от края на XIV до средата на XV век, християнизацията като най-важен фактор за създаване на дълбока връзка между завоеватели и местно население, срещата на религиозни култури довело до съжителство на мирогледните системи. Разгледан е един конкретен случай на съжителство между испанци и индианци – корабокрушенец Алвар Нуньес Кабеса де Бака и неговите спътници, които оцеляват благодарение на помощта на индианци и опознават отблизо техните нрави, обичаи, вярвания, отразени в неговото съчинение - първия европейски документ, свидетелстващ за съжителство между испанци и индианци. Може би си струваше да се разгледа и случая с друг корабокрушенец – Гонзало Гереро, който минава на страната на майте в Юкатан и ги води срещу испанците (макар че за разлика от Кабеса де Бака той не е оставил личен разказ и някои моменти от неговата биография са спорни, което не пречи той да бъде включен в националната митология на модерно Мексико).

В заключението се изтъква амбивалентния характер на конкистата и испанското господство, и приносните моменти в дисертацията – създаването на ново научно поле и нова научна постановка за разглеждане на връзките между коренното население и испанците. Действително Анета Икономова отдавна се занимава с изследването на темата и дисертацията ѝ показва че не само е навлязла дълбоко в нейните противоречиви аспекти, но успява съществено и убедително да премести акцентите в изследваната тема, като диалогизира и полемизира с представителите на големите направления, което е съществен принос в научните дирения по тази сложна проблематика.

Това ми дава основание да дам висока оценка на постиженията в дисертацията на Анета Икономова и да препоръчам на членовете на научното жури да ѝ присъдят образователна и научна степен „доктор по история“.

30.05.2018 г.

проф. д-р Румен Генев

